

1978|1

Alkotások
– a Lehel Hűtőgépgyárban

Egy ingázó mindennapjai

Búcsú Chaplintól

Veres János és Tamás István
versei

Mola György
és Valent József prózai írásai

Balladák nyomában
a Karancs vidékén

Zománc- és Üvegművészeti
Biennálé

Irodalmi Színpadi Napok

PALÖCFÖLD

Az „ember” a magyar nyelvben is — bár ritkábban és kevésbé jellemzően, mint a német „man” — az úgynevezett általános alany kifejezési eszköze. Akkor használjuk, ha ezzel — nyelviileg — megspórolható az alany precízebb megjelölése, mert nem az egyediséget, hanem az általános érvényűséget akarjuk hangsúlyozni. Hogy e formulával visszaélni is lehet (s éppen ennek az általánosságának a rovására), azt „az ilyenek az emberek” típusú kifejezés példázza, mellyel mintegy kivonni véljük magunkat a csak másokra igaz rosszálló megjegyzések, fejszóválások érvényességi köréből. Hát igen, „az ilyenek vagyunk mi emberek és köztük én is” kijelentés való-

ban nehézkes, erőltetett a grammatika szabályai szerint. És egyébként?

Mindennapos tapasztalat, hogy önmagunkon és közvetlen körünkön kívül vesszük csak észre a bírálható gondolkodást, magatartást, nota bene!: életmódot (a „szálka és gerenda” példája mintha sose lett volna ilyen találó). Ami így végül is mindenhol „másuttlevőnek” látszik s ebből következően megoldhatatlanná fetisizálódik. Könnyedén ítélkezünk, látványosan felháborodunk még olyan esetekben is, mikor mi sem a kivételt szaporítjuk. Sokszor nem értjük azt sem, hogy az ellentmondások fejlődésünk velejárói, s hogy megoldódásuk újabbakat szül. Pedig csak így értelmeződik helyesen a fel-

TÁRSADALOMPOLITIKAI, IRODALMI, MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

adat: féket rakni oda, ahol meglődül e folyamat s gyorsítani, ha indokolatlanul lassú. De mindenképp az elején, önvizsgálattal kell, hogy kezdődjék bármilyen korrekció: hogyan gondolkodunk mi magunk, munkánk, magatartásunk „minősége” mennyiben motiválja a kialakult helyzetet, s hogyan lehet ösztönzője a kibontakozásnak?

Ok nélkül persze ez a jelenség sincs, s a legkönnyebb — ezúttal is — magyarázatként társadalmunk átmeneti jellegére, a szocialista erkölcsi gyakorlat formálódására hivatkozunk, hiszen nem is kerülünk messze az igazságtól, csak konkrétságán esik némi csorba. Pontosabban az individuuum és a kollektíva, az egyéni és a közösségi gyakori díszharmóniája határolja körül e problémák forrásvidékét, az ÉN és a MI, az ENYÉM és a MIÉNK kapcsolatok „rendezetlenségének” a felismerése jelenthet fogódzót a lényeghez vezető úton.

A marxista társadalomfelfogás talán legnagyobb újdonsága az volt, hogy kimutatta és igazolta: az ember „titka”, nembelisége a társadalmi viszonyokból értelmezhető, az egyént, a társadalmat és annak történetét — beleértve természetesen jelenét, sőt a jövő perspektíváit is — sokoldalú, dialektikus kapcsolatok fűzik össze. (Hisz még Robison életben maradása sem páratlan lelkierején, helyzet-felismerésén — és Defoe nagylelkűségén — múltott elsősorban, hanem azok a társadalmi tapasztalatok emelték ki környezetéből, melyeket előzőleg már elsajátított.) Az egyén csak a kollektívában kapja meg az eszközöket ahhoz, hogy képességeit kifejlessze, csak a közösségben válhat lehetővé a személyiség szabadsága, melyből következik az, hogy a közösségnek közvetítő szerepe van. Csak a közösségként funkcionáló társadalmi csoportok közvetítésével jöhetnek létre olyan viszonyok, amelyek között a szubjektum kiteljesedése lehetetlenné válik mások sorsára való tekintet nélkül, vagy annak ellenére.

A szocializmus lényege szerint közösségi társadalom. A döntő fordulat — ennek gyakorlati megvalósítására — a termelőerők társadalmiasításával, a munkáshatalom megteremtésével megtörtént. (Hogy a szocialista tulajdon mellett néhány százaléknyi nagyságrendben, legálisan, politikailag támogatottan létezik magántulajdon is, arról már csak azért sem szabad megfeledkeznünk, mert gondolkodásunk torzulásai esetenként a „magántulajdonosi lét” valóságának indirekt szüleményei.) S ez a folyamat — ha olykor meg-megtorpan is — lényegében következetesen folytatódik. Erre utalnak (egyebek közt) a közösségi tulajdon erősítésének, a szocialista államiság fejlesztésének, a munkahelyi demokrácia kibontakozásának, a munkamozgalmak kiteljesedésének, a szervezetek társadalmiasításának mozzanatai, melyek végső soron az állam, az osztályviszony, a politika megszűnését, az ösztönös tulajdont, a társadalmi öngazgatást előkészítő jelzések. (Nem könnyű persze belátni, beláttatni, hogy például az állami életet — ma még — azért fejlesztjük oly intenzíven, hogy — majd — a jelenleg ismert formájában megszüntethessük, hiszen az effajta céllal más esetben a visszafejlesztés, a szanálás, a leépítés stb. fogalmak társulnak eszközként.) Mindezek hátterében — a megvalósítás alanya és tárgyaként — céljainkat cselekvően támogató ezrek állnak, akik már tudatosan teszik a dolgukat a közösség javára, önmaguk boldogulására.

A társadalmi fejlődés törvényei persze ezúttal is tendenciózusan hatnak. Nem zárják ki — sőt némely esetben teremtik — a közösség érdekeivel való szembenállás, ütközés lehetőségeit. Az anyagi javak fokozódó bősége például — ha nem is szükségszerűen, de egyelőre — a privatizáló magatartást erősíti, a művelődés tartalmának, szerkezetének átrendeződése az atomizálódás irányában is hat, s a szocialista brigádmozgásban — jóllehet a közösség érdekében, de formailag — az egyéni kezdeményezéseket támogatjuk. Megannyi eset, amikor éppen hogy a közösség védeltségét élvezve „építgetjük várainkat”, felmentve érezzük magunkat önhibáinkért is, másokra mutatgatunk, általuk reméljük gondjaink megoldását. (Ma még főként akkor érhető tetten a tulajdonosi szemlélet jóértelműsége, ha — mint a természeti katasztrófák idején — kézzelfogható a baj, s csak a szó szerinti összefogás vezethet sikerre.)

Mennyiben hárul mindezért ránk a felelősség? Amennyiben nemcsak szereplői, hanem alkotói is vagyunk saját „drámánknak”. A munka minél teljesebb társadalmiasítása, a termelőerők műszaki, technikai és emberi mozzanatainak együttes tökéletesítése képezi a reális alapját annak, hogy szükségszerűen közeledjék partikuláris és közérdek, individuális és kollektív szükséglet, egyéni boldogulás és társadalmi elhivatottság. Ezért pedig tenni nemcsak lehet, hanem kell is. Ez is a kor parancsa.

Csongrády Béla

1978|1

TARTALOM

- 3 Kunszabó Ferenc: Alkotások
- 8 Erdős István: Örhalom
- 9 Salgói D. Mihály: Egy ingázó mindennapjai
- 11 Veress József: Búcsú Chaplintól
- 12 Laczkó Pál: Balázs János: Ecsettel és írónnal

- 13 Veres János: Két fa, Egy madár részvétet kiált
- 13 Mola György: Vasarely-kockás poszter...
- 20 Tamás István: Elsistereg, Nyugtatom, Ki

- 22 Valent József: Ha az isten módot adott...
- 24 Nagy Zoltán: Balladák nyomában a Karancs vidékén

- 27 Salgótarjáni Zománc- és Üvegművészeti Biennálé (Krunák Emese)
- 28 Irodalmi Színpadi Napok, Balassagyarmat (Sulyok László)
- 29 Mezei József: Madách (Kerényi Ferenc)
- 30 Egy „befejezetlen” műről (Schneider Miklós)

*

A címlapon, hátsó borítón és belső oldalakon Földi Péter munkái, a borító belsőn dokumentumrészlet a *Megtöretés* című kiállítás anyagából (Szécsény, 1977) — Fotó: Gugi László.

PALŐCFÖLD

TÁRSADALOMPOLITIKAI IRODALMI MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

A NÓGRÁD MEGYEI TANÁCS MŰVELŐDESUGYI OSZTÁLYÁNAK LAPJA
Felelős szerkesztő: Végh Miklós. Szerkesztőség: 3100 Salgótarján, Arany János út 21. Telefon: 14-13. Kiadja a Nógrád megyei Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Vida Edit. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a posta hírlapüzleteiben, és a posta Központi Hírlap Irodánál (KHI Budapest V., József nádor tér 1. sz. Postacím: 1900 Budapest) közvetlenül, vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Egyes szám ára 5 Ft, előfizetési díj fél évre 15, egy évre 30 Ft. Megjelenik kéthavonta. Kéziratokat és rajzokat nem örvényünk meg és nem küldünk vissza.

INDEX: 25.952

ISSN 0555-8867

78.15033 N. m. Ny. St. 1500 db